

lim, "Eşribe", 174). İnsanlar arasında ayırım yapmadan her müslümana selâm vermek ve verilen selâmı almak bütün müslümanların görevidir (Buhârî, "İsti'zân", 9). Bu sebeple Abdullah b. Ömer sadece selâm vermek üzere çarşıya çıkar ve karşılaştığı bütün müslümanlara selâm verirdi (*el-Muvattâ'*, "Selâm", 6). Namaz kılmak, Kur'an okumak, tefekkürle dalmış olmak, hutbe dinlemek, ilimle uğraşmak, yemek yemek ve defî hâcette bulunmak gibi durumlar selâm almaya engel teşkil ettiği için onlara selâm verilmemelidir; verildiği takdirde selâmı almamanın bir sorumluluğu yoktur (İbn Âbidîn, I, 618). Müslümanların aynı ortamı paylaştıkları gayri müslimlerle karşılıklı iyi münasebetler içinde olmalarının teşvik edildiği dikkate alındığında (bk. GAYRİ MÜSLİM) bu ilişkinin tabii bir gereği olarak umumi muâşeret kuralları çerçevesinde onlarla selâmlaşılması gerekeceği bellidir. Ancak müslüman olmayan kimselere selâmün aleyküm ifadesiyle selâm vermek doğru bulunmamıştır (Müslim, "Selâm", 13; ayrıca bk. MERHABA).

İnsanlar arasında dostluk, sevgi ve barışın yaygınlaştırılması, müslümanların kalplerinin birbirine ısındırılması açısından büyük önem taşıyan selâm müstakil eserlere konu olmuştur. Semhûdî *Ṭibû'l-kelâm bi-fevâ'idî's-selâm* (Beyazıt Devlet Ktp., Bayezid, nr. 5579), Müstakimzâde Süleyman Sâdeddin Efendi *es-Selâm kable'l-kelâm* (Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 1684, vr. 141-147), Şehâbeddin Ahmed b. Muhammed el-Mekkî *Risâle fi sirri's-selâm* (Süleymaniye Ktp., Şehid Ali Paşa, nr. 2727, vr. 8-17), Osmancıklı Mustafa b. Abdullah *Ṭibû'l-kelâm fi haqqî's-selâm* (Süleymaniye Ktp., Tâhir Ağa Tekkesi, nr. 310, vr. 369-377) adıyla birer risâle yazmıştır. Senâullah Amrîtsârî, *es-Selâmü 'aleyküm* adlı eserinde (Amrîtsar 1908, 1913, 1923) İslâm'da ve diğer dinlerde selâm konusunu ele almaktadır. Süleyman b. İbrâhim el-Lâhim, İslâm'da selâmın yeri ve önemini ele alan bir çalışma yapmıştır (bk. bibl.).

BİBLİYOGRAFYA :

Müsned, VI, 458; İbn Hişâm, *es-Sire*², II, 661-662; Taberî, *Câmi'u'l-beyân* (nşr. Abdullah b. Abdülmuhsin et-Türkî), Riyad 1424/2003, VII, 273-278; İbn Hibbân, *eş-Şahîh* (nşr. Şuayb el-Arnaût), Beyrut 1412/1991, X, 349-350; Kurtubî, *el-Câmi'*, V, 297-305; Abdullah b. Mahmûd el-Mevsîfî, *el-İhtiyâr li-ta'îlî'l-Muhtâr* (nşr. Mahmûd Ebû Dakika), İstanbul 1984, IV, 164-165; Şemseddin İbn Müflih, *el-Âdâbü's-şer'iyye ve'l-minehu'l-mer'iyye*, Kahire, ts. (Müessesetü Kurtuba), I, 332-344; İbn Kesîr, *Tefsîrû'l-Kur'ân*, VI, 94-95; İbn Âbidîn, *Reddû'l-muhtâr* (Kahire), I, 616-618; Süleyman b. İbrâhim el-Lâhim, "et-Tahiyye fi'l-İslâm", *Me-*

celletü Câmi'ati'l-İmâm Muhammed b. Su'üd el-İslâmiyye, sy. 38, Riyad 1423/2002, s. 87-120; C. van Arendonk – [D. Gimaret], "Salâm", *EI*² (İng.), VIII, 915-918.

MEHMET EFENDİOĞLU

Diğer Dinlerde. Tarih boyunca birçok geleneğe sözlü ve fiili selâm biçimleri süregelmiştir. Değişik din ve kültürlerde selâm için kullanılan kelimeler genellikle barış, güven, huzur, sağlık, uzun ömür dileme gibi temennileri içerir. Fiilen yani beden diliyle selâm verme şekillerinden en yaygın olanları el, yüz, dudak, alın ve omuz öpme, sarılma, sağ elle tokalaşma, başı hafifçe öne eğme, el kaldırma ve sallama, avuçları birbirine yapıştırarak göğüs hizasında kavuşturma, ayakları birleştirme, şapka çıkarma, dizleri biraz bükerek öne eğilme ve yere kapanmadır.

Tokalaşma ve kucaklaşma barışın ve dostluğun sembolü olan bir selâm biçimidir; Avustralya yerlileri (Aborjinler) arasında görüldüğü gibi Sâmi ve Âri geleneklerde de yaygındır. Burunları birbirine değdirek selâmlaşma Polinezya, Burma, Malaya ve Eskimolar tarafından uygulanır. Ayrıca Maoriler "kia ora" (sıhhatler olsun), "kia kaha" (güçlü olasın) tabirleriyle burunlarını birbirine değdirerek selâm verirler. Öperek selâm verme Sâmi ve Âri kavimlerde olduğu gibi eski Yunanlılar'da da yaygın bir uygulamadır. Ağlayarak veya ağlama taklidi yaparak selâmlaşma çeşitli ilkel kabile dinlerinde rastlanan bir davranıştır. Yere çömelme veya yüzükoyun yere kapanma eski Mısır ve Asurlular ile Sâmi toplumlarında görülen bir selâm şeklidir. Öte yandan şapka çıkarma Batı kökenli, başı öne eğme Doğu kökenli birer selâmlama biçimidir (*ERE*, XI, 106-108).

Hindu geleneğinde iki avuç göğüs hizasında birleştirilerek baş hafifçe öne eğilir ve "namaskar" veya "namaste" denilerek selâm verilir (*Encyclopedia of Religion*, XII, 8060). Hinduizm'de Tanrı Brahman'ın insanların göğsünde ve başında bulunduğu inanıldığından bu hareketle, "Ben senin içindeki Tanrı'ya boyun eğiyorum, seni seviyor ve saygı duyuyorum" demek istenir. Bu selâm esnasında bazan tanrıların isimleri de anılarak "Jay Şiv şankar" (Tanrı Şiva adına), "Radhe Şyam" (Tanrı Krişna adına) denilir. Hint geleneğine göre alt kasttan olan üst kasttakine selâm vermemelidir, ancak üst kasttakinin bu selâmı alma zorunluluğu yoktur. Kast dışı kabul edilen paryalara ise selâm verilmez ve selâmları alınmaz. Çünkü inanışa göre onlarla selâmlaşma hayat enerjisinin yok olmasıyla sonuçlanabilir.

Budist geleneğe selâm ve selâmlaşma mânevî gelişimin bir yansıması olarak görülmüştür. Budist ülkelerde Buda heykellerinin ve tapınakların (pagoda) önünde yere eğilerek selâm verme Budist âyininin önemli bir parçasıdır. Taoist geleneğe sol elin parmakları sağ elin parmaklarının üstüne gelecek şekilde iki avucun birleştirilmesi, göbek hizasında tutulması ve başla birlikte vücudun hafifçe öne eğilmesiyle selâm verilir. Konfücyanist selâmı da büyük ölçüde buna benzer. Sihler, yaygın kullanıma sahip olan "Sat Şri Akal" (Hakikat Tanrı'dır diyen mübarek olsun) veya daha dindar olanların yaptığı gibi "Vaheguru ji ka Khalsa'sri Vaheguru ji ki fateh" (Khalsa Tanrı'nındır, zafer Tanrı içindir) tabiriyle selâm verirken genellikle Şintoist ve Budist olan Japonlar eğilme veya yere kapanma selâmı verirler.

Yahudilik'te "barış ve esenlik" anlamında bir selâmlaşma ifadesi olan "şalom" bütünlük, uyum, sükûnet, bolluk ve barış durumunu anlatır. Eski Ahid'de, "Sana selâm olsun" (Hâkimler, 19/20), "Ey Dâvûd!... Selâm olsun sana, selâm, sana yardım edenlere de selâm olsun" (I. Târihler, 12/18) gibi ifadeler yer alır. Şalom dostlar arasında iyi dilek temennisi (Ezra, 5/7), iki topluluk arasındaki barış durumu (I. Krallar, 5/12) ve Tanrı'dan bir hediye (İşaya, 54/10) mânasında kullanılmıştır. Tanrı'nın yetmiş iki isminden biri kabul edilen şalom kelimesi (Hâkimler, 6/24) yahudiler arasında ad ve soyadı olarak da kullanılır. Süleyman isminin İbrânic'e'deki karşılığı Şilomo'dur. Bu ise "onun selâmı" ve "barış sever" anlamlarına gelir. Dindar yahudiler "Şalom Alehem" ve karşılığında da "Alehem Şalom" diyerek selâmlaşır (Sherbok, s. 176). Talmud'a göre abdesthanede vb. kutsal olmayan mekânlarda selâm verilmez. Günümüzde eğitimli ve laik yahudiler şalom tabirini tercih etmezler.

Hıristiyanlık'ta belli bir sözlü selâm şekli bulunmamakla birlikte İnciller'de, "Eve girdiğinizde ev halkını selâmlayın. Eğer bunu hak ediyorsa selâm ev halkının üzerine olsun, değilse selâmınız size dönsün" şeklinde pasajlar yer alır (Matta, 10/12-13). Ayrıca İsa'nın havârilerini selâmladığına dair ifadeler mevcuttur (Luka, 24/36; Yuhanna, 20/19-21, 26). Pavlus'un Mektupları'nda, "Babamız Allah ve Rab İsa Mesih'ten size inayet ve selâmet olsun" ifadesi sıkça geçer (Romalılar'a Mektup, 1/7; I. Korintoslular'a Mektup, 1/3; Galatyalılar'a Mektup, 1/4). Katolik hıristiyan geleneğinde kiliseye girildiğinde, sunağın önünden geçerken, büyük din adamlarıyla karşılaşınca veya

İsân'ın adı anılınca baş öne doğru eğilerek selâm verilir. "Kutsal öpüşle selâm" (Romalılar'a Mektup, 16/16; Korintoslular'a I. Mektup, 16/20) günümüzde sadece özel âyinlerde ve din adamları arasında uygulanır. Keldânîler "şlama", Süryânîler "şlomo" diyerek tokalaşır ve birbirlerini öperler, Ermeniler ise sadece eğilerek selâm verirler.

Küreselleşme ve sekülerleşmenin etkisiyle günümüzde giderek geleneksel dinî selâmların yerini bu içerikten arındırılmış selâmlar almaktadır. Bazen da bir kültüre veya inanca ait selâm şekillerinin diğer kültürlerle geçtiği görülmektedir. Her ne kadar dinî içeriği azalsa da selâm ifadelerine yerleşmiş olan ulûhiyyetle ilgili bazı kelimeler varlığını sürdürmektedir. Nitekim Fransızca'daki "adieu" (Allah'a ısmarladık), İspanyolca'daki "adios" (Tanrı'yla beraber git) ve İngilizce'deki "good-bye" (God be with you-Tanrı seninle olsun) gibi dinî içerikli selâmlar günümüzde de kullanılmaktadır (*Encyclopaedia of Religion*, XII, 8060).

BİBLİYOGRAFYA :

G. Cope, "Gestures", *A Dictionary of Liturgy and Worship* (ed. J. G. Davies), London 1972, s. 185-189; W. R. F. Browning, *Dictionary of the Bible*, Oxford-New York 1996, s. 288; D. Cohn-Sherbok, *A Concise Encyclopedia of Judaism*, Oxford 1998, s. 150, 176; Yusuf Besalel, *Yahudilik Ansiklopedisi*, İstanbul 2002, III, 660-661; C. van Arendonk - [D. Gimaret], "Salâm", *Et*² (İng.), VIII, 915-918; G. A. Barton, "Salutations", *ERE*, XI, 106-108; G. A. James, "Salutations", *Encyclopaedia of Religion* (ed. L. Jones), Detroit 2005, XII, 8060-8062.

KADİR ALBAYRAK

SELÂM (السلام)

Namazdan çıkmak için
başı sağa-sola çevirerek okunan
dua cümlesi.

Namazdan çıkmak için son oturuşta (ka'de-i ahîre) yüzün sağa ve sola çevrilecek belirli kelimelerin söylenmesi selâm ve teslîm olarak adlandırılmış, birincisine "es-selâmü'l-evvel" (et-teslîmetü'l-ülâ), ikincisine "es-selâmü's-sânî" (et-teslîmetü's-sâniye), ikincisine birden "et-teslîmetân" denilmiştir.

Hz. Peygamber'in namazın sona erdirilmesiyle ilgili söz ve uygulamalarını göz önüne alan fakihler, namazın sonunda selâm vermenin gerekliliği üzerinde fikir birliği etmekte beraber Resûlullah'ın bu konuda farklı yorumlara imkân verecek açıklama ve uygulamaları da bulunduğundan selâmın hükmü ve şekli hakkında değişik görüşler ortaya konmuştur. Namazın sonunda iki tarafa selâm verilerek namazdan çı-

kılması Hanefîler'e göre vâcip, Hanbelîler'e göre farzdır. Mâlikî ve Şâfiî mezhebinde farz olan birinci selâmdır; ikinci selâmı Şâfiîler sünnet olarak niteler; Mâlikî mezhebinde imama uyan kişinin namazdan çıkmak, imamın selâmını almak ve solundaki cemaati selâmlamak amacıyla üç defa selâm vermesi sünnet olmakla birlikte mezhepteki meşhur görüşe göre imam ve tek başına kılan için ikinci selâm sünnet değildir. Ebû Hanîfe'ye göre kişinin namazdan kendi isteğiyle yaptığı bir fiille çıkmasının (hurûc bi-sun'ih) rükûn olduğu dikkate alındığında ilk selâmı farz olarak nitelleyen üç mezhep imamının bu noktada onunla birleştiği görülür; ancak Ebû Hanîfe'ye göre -mekruh olmakla birlikte- kişinin bilerek konuşması veya namazla bağdaşmayacak bir iş yapması gibi bir fiiliyle bu farz yerine gelirse de üç mezhepte namazın geçerliliği için bu fiilin selâm şeklinde olması zorunludur. Selâmın farz olduğu görüşünde olanların delili Hz. Peygamber'in namazı başka bir şekilde bitirdiğinin nakledilmemesi ve, "Namazdan çıkış selâmla olur" anlamındaki hadislerdir (Ebû Dâvûd, "Şalât", 73; Tirmizî, "Şalât", 62). Hanefîler bu hadislerin vücûba delâlet ettiğini kabul etmekle birlikte, "Kişi namazının sonunda oturmuş haldeyken selâm vermeden abdestini bozarsa namazı câiz olur" (Tirmizî, "Şalât", 183) ve, "Bunu (teşehhüdü) okuduğun zaman namazını bitirmiş olursun, artık kalkmak istersen kalk, oturmak istersen otur" (Ebû Dâvûd, "Şalât", 178) anlamındaki hadislerden namazdan başka fiillerle çıkmanın mümkün olduğunun anlaşıldığını ileri sürerler (Resûlullah'ın bazan selâm vermeden namazı bitirdiğine dair bir rivayet için bk. Zeylâf, II, 62).

Namazdan çıkmak için söylenecek selâm sözünün en azı Hanefîler'e göre "es-selâm", diğer mezheplere göre "es-selâmü aleyküm"dür. Sünnete uygun olanı ise Hanefî, Şâfiî ve Hanbelî mezheplerine göre "es-selâmü aleyküm ve rahmetullah", Mâlikî mezhebine göre "es-selâmü aleyküm" şeklindedir. Bazı fakihler tarafından "ve rahmetullah"tan sonra "ve berekâtüh" lafzının eklenmesinin mendup olduğu ifade edilir. Selâm sadece belirli hareketle, belirli kelimelerin söylenmesinden ibaret bir şekil olmayıp bu esnada kişi sağında ve solunda bulunan müminlere ve hafaza meleklerine selâm vermeyi, ayrıca imam cemaate, cemaat de imama ve cemaate selâm vermeyi, yani onlar için esenlik ve iyilik dilediğini gönlünden geçirmelidir. Hanefî, Şâfiî ve Hanbelî mezheplerine göre

selâm sözünü söylerken kişinin arkadan yanağı görülecek biçimde başını sağa ve sola çevirmesi sünnettir; ayrıca Şâfiî ve Hanbelîler'e göre selâm sözünü söylemeye yüzü kibleye dönük halde başlamalıdır. Mâlikî mezhebine göre imam ve tek başına kılan kişi yüzü kibleye doğru iken selâm vermeye başlayıp başını hafifçe sağa çevirir, sola selâm vermez; imama uyan ise aynı şekilde sağa selâm verdikten sonra imamın selâmını almayı kastederek kibleye doğru selâm verir, ardından solunda cemaat varsa soluna da selâm verir ve her defasında selâm sözünü söyler (bu konuda mezheplerin dayandıkları farklı hadisler için bk. Ebû Dâvûd, "Şalât", 183-185; Tirmizî, "Şalât", 105-106). Hanefî ve Hanbelî mezhebinde namazdan çıkışı cemaate duyurmak amacıyla imamın birinci selâmı ikinci selâma göre daha yüksek sesle söylemesi sünnettir. Mâlikî fakihlerinin bir kısmı ikinci selâm verilmesi halinde bunun sessiz söylenmesini mendup görür.

BİBLİYOGRAFYA :

Muvaffakuddin İbn Kudame, *el-Mugnî*, Beyrut 1405, I, 323-327; Abdullah b. Yûsuf ez-Zeylâf, *Nasbû'r-râye*, Beyrut 1407/1987, II, 62; İbnü'l-Hümâm, *Fethu'l-kadir*, I, 275-280; Şirbînî, *Mugnî'l-muhtâc*, I, 177-178; Buhûfî, *Keşşâfü'l-kunâ*, I, 388-389; Muhammed b. Ahmed ed-Desûkî, *Hâşiye 'ale's-Şerhi'l-kebir*, Beyrut, ts. (Dârü'l-fikr), I, 240-241; İbn Âbidîn, *Reddü'l-muhtâr* (Kahire), I, 448, 468, 524-530; "Teslîm", *Mv.F.*, XI, 314-316; Hamdi Döndüren, "Hurûc bi sun'ih", *İslâm'da İnanç, İbadet ve Günlük Yaşamış Ansiklopedisi* (ed. İbrahim Kâfi Dönmez), İstanbul 2006, II, 828; İbrahim Kâfi Dönmez, "Selâm", *a.e.*, IV, 1771-1772.

SALİM ÖÇÜT

SELÂMÂN (Benî Selâmân)

(بنو سلامان)

Kahtânîler'den Kudâa'ya mensup
bir Arap kabilesi.

Kabilenin nesebi Selâmân b. Sa'd b. Zeyd b. Leys b. Sûd b. Eslem b. Kudâa vasıtasıyla Kahtân'a ulaşır. Kahtânîler'den Ezd, Hemdân, Mezhic ve Tay kabilelerinin de Selâmân adını taşıyan kolları vardır (Halebî, III, 277). Benî Selâmân Hayber, Vâdilkurâ ve Selâh taraflarında bir yer olan Cinâb'da oturuyordu. İslâm öncesinde Evs'in kolu Benî Zafer ve Mürre b. Avf'tan Benî Sirmâ ile dost oldukları ve onlarla dayanışma yemini (hîlf) yaptıkları kaydedilen (İbn Sa'd, *eş-Tabakât: el-Mütemmîn*, s. 128) Benî Selâmân hakkında kaynaklarda fazla bilgi yoktur. Eyyâmü'l-Arab'da yer almadığı gibi Câhiliye şiirinde de pek fazla geçmez. Aynı şekilde Kudâa'nın diğer kolları